

Бојана Секулић*

*Институт за политичке
студије, Београд*

**ON EDUCATION FOR
SERVICE WORKS
OF THE GLOBAL
CAPITALIST SYSTEM
(О ОБРАЗОВАЊУ ЗА
УСЛУЖНЕ ПОСЛОВЕ
ГЛОБАЛНОГ
КАПИТАЛИСТИЧКОГ
СИСТЕМА)****



Антонић, Слободан. 2024.
Колонијално (анти) образовање:

*српско школство под игом
атлантизма.* Београд: Catena
mundi, 127 стр.

Ова књига Слободана Антонића, угледног професора на Филозофском факултету у Београду, веома је занимљиво, инспиративно и интригантно штиво. У њој професор Антонић, као и у многим својим претходним књигама, анализира актуелне друштвене појаве у српском друштву и полемише са њиховим протагонистима указујући на основне националне и цивилизацијске вредности. У том контексту, он врло озбиљно и критички анализира реформе образовања на свим нивоима у Републици Србији које су извршене након 5. октобра 2000. године, а које он означава као „систем обуке” за потребе глобалног капитализма чији је основни мотив планетарна експлоатација и умножавање профита (Antonić 2024, 5). Истовремено, професор Антонић полемише са креаторима ових

* Имејл адреса: bojana.sekulic@ips.ac.rs; ORCID: 0009-0006-0449-4919

** Translation in extenso (превод у целини). Овај приказ је настао у оквиру научноистраживачке активности Института за политичке студије, коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

реформи, њиховим извршиоцима и пропагаторима. Његови ставови су засновани на анализи многобројних појава, процеса и примера из свакодневне праксе у образовном систему, али, с друге стране, и озбиљним аргументима који су утемељени у литератури хуманистичке образовне оријентације. Зато су његове идеје оригиналне и иновативне, па изгледа и као сасвим логично што је књига професора Слободана Антонића *Колонијално (анти) образовање: српско школство под игом атлантизма* добила награду националне подружнице Светске организације за интелектуалну својину (*National Award for Creativity*) за 2024. годину (Zavod za intelektualnu svojinu Republike Srbije 2024).

Ова књига професора Антонића, осим увода и закључака, сачињена је из шест поглавља, који су насловљени: 1) Реформа образовања у Србији и транснационалне структуре; 2) Академски капиталисти и антиобразовање; 3) Компрадорска елита преузима српско образовање; 4) Шта је ковид 19 показао о „национализму” у српским школама; 5) Грађанско васпитање као аутоколонијална моралка; и 6) Родна идеологија у основном и високом образовању.

У уводном делу књиге, професор Антонић указује да је реформу образовања, након

5. октобра 2000. године, могуће представити као „транзицију из система који производи одговорну националну елиту, као и модернизацијски квалификовану средњу класу, у систем обуке и социјализације *помоћног становништва* – које је планирано да обавља само рутинске, полуквалификоване и услужне послове за центар светског капиталистичког система” (Antonić 2024, 5). За носиоце овакве реформе образовања он означава „колонијалну политичку класу” која има несебичну помоћ од стране „компрадорске интелигенције”. Оваква трансформација образовања изражена је кроз: комерцијализацију образовања, опадање квалитета образовања на свим нивоима, увођење дуалног образовања, реформе високог образовања кроз Болоњски процес и све већим потискивањем из наставе градива које је у вези са културним и националним идентитетом, нарочито у основном образовању. Ови ставови професора Антонића се провлаче кроз целокупан текст у овој књизи и потврђују се након анализе образовних реформи на свим нивоима образовног система.

У првом поглављу, професор Антонић највећу пажњу посвећује разматрањима односа реформи образовања

у Србији и транснационалних структура, при чему указује да се ове реформе, као и у другим земљама транзиције, реализују у функцији глобализацијских процеса и да се мимо тих процеса оне не могу разумети. У том контексту, он истиче, како се процес образовних реформи у Србији „своди на транзицију из *квалитативно елитистичког у класно елитистички* модел образовања” (Antonić 2024, 13). Овде је реч о томе како је дошло до снижавања општег нивоа знања које се стиче у јавним школама и о преузимању школовања деце из више класе од стране транснационалних структура. Деца највиших слојева се упућују на школовање углавном у приватне школе и на универзитете који припадају центрима светског капитализма, а деца из нижих слојева остају у девастираним домаћим јавним школама и универзитетима. У основном и средњем образовању вршене су реформе које су „усаглашене” са стратешким циљевима Европске уније и изазовима које намеће глобализација. Ова реформа није почивала на аутономној анализи стања и потреба, већ на основу захтева транснационалних структура. Кроз ову реформу су, како професор Антонић указује, нарочито дошли до изражаја притисци Светске банке да се

смањи број одељења у основним и средњим школама, као и да се из образовних програма искључе национални садржаји. У високом образовању реформе које подстичу глобализацијске процесе засноване су на Болоњском процесу који је додатно урушио јаке и независне националне образовне системе.

У даљем следу својих разматрања, кроз друго поглавље, професор Антонић елаборира питање либерализације образовања, које се у Србији свело на комерцијализацију образовања. При томе, он указује да је хумболтовска концепција универзитета замењена концепцијом по којој студенти не добијају оцене од професора на основу знања, већ на основу уписнине коју су платили власнику универзитета. Ради илустрације ових тврдњи, професор Антонић указује на мноштво појава и примера у Србији. У трећем поглављу, професор Антонић наставља своју анализу која се односи на комерцијализацију образовања, као и на улогу компрадорске елите у том процесу. При томе врло аргументовано указује како се тренд деградације академских евалуација и сертификата све више преноси и на државне универзитете који су подлегли удару тржишне конкуренције, што је изражено нарочито

кроз притиске да се повећа пролазност на испитима. Осим тога, он указује и на корупцију у образовном систему и на њихове актере што илуструје и примерима спорних доктората који су доспели у јавност и били предмет многобројних полемика. Затим, у овим разматрањима професор Антонић велику пажњу посвећује дуалном образовању у Србији које он види као потребу да се произведе јефтина радна снага за стране фирме. Такође, и основно образовање је девастирано кроз реформске процесе што се највише одразило на избацивање националних наставних садржаја који су неопходни у васпитно образовном процесу. У томе, као и у целокупној реформи српског образовања након петооктобарских промена, професор Антонић види велику улогу доминантне компрадорске елите у српском друштву.

У четвртом поглављу професор Антонић разматра оптужбе, које истичу углавном представници *Друге Србије*, како је образовање у Србији наводно оптерећено „српским национализмом”. Такве оптужбе су покренуте током пандемије *ковид 19* када су предавања вршена у онлајн простору и телевизијском преносу, при чему су родитељи и шира друштвена јавност имали прилику да виде

садржај већине тих предавања. Професор Антонић путем своје анализе доказује да такве оптужбе нису тачне и указује да је у неким случајевима јавност протествовала због погрешне или неадекватне интерпретације чињеница које се односе на кључна питања историје и идентитета српског народа, што поткрепљује снажним аргументима и конкретним примерима.

Једна од веома важних тема у српском образовању јесу и уџбеници грађанског васпитања за основну школу, којима професор Антонић посвећује пажњу у петом поглављу ове књиге. Он указује да је у овим уџбеницима изражен *скривени курикулум*, у коме се препознају два врло важна циља. Први је настојање да се изврши однарођивање или денационализација деце; и други, „да се створи јаз између ученика и њихових родитеља” (Antonić 2024, 6). Оба ова циља воде дехуманизацији образовања. У последњем, шестом, поглављу професор Антонић указује на продор родне идеологије у српско образовање. Он то чини кроз анализу „два специфична случаја”. Први се односи на наставне садржаје у уџбеницима биологије за основну школу; и други, на документ на Стратегију о родној равноправности (SRRP

2021). У овој стратегији његову посебну пажњу завредиле су пројекције које се односе на имплементацију родне равноправности у универзитетско образовање. У закључцима ове књиге професор Антонић упозорава да је у Србији изражена тенденција смањења квалитета образовања на свим нивоима, од основне школе до универзитета. Затим, да је ова тенденција у непосредној вези с настојањем да се друштвено произведу генерације ограниченог образовања, неспремне за критичко мишљење којима ће се лако манипулисати не само у сфери политике, већ пре свега у домену економије – од односа у производњи, до образаца потрошње (103).

Књига *Колонијално (анти) образовање: српско школство под игом атлантизма* професора Слободана Антонића читаоца не оставља равнодушним, без

обзира да ли је сагласан са његовим ставовима или није, већ га напросто тера на продубљење размишљање. Зато ова књига много вреди и као ретко која оставља снажан утисак након читања у читаочевом поимању и разумевању актуелних питања српског образовања. Овакве књиге и научни радови су неопходни нашој научној, стручној и друштвеној јавности, како би се информисала и подстакла да креативније и критичкије сагледава и решава многа питања која се тичу образовања. На основу поменутих запажања може се закључити да ова књига професора Антонића може бити инспиративна за многе читаоце који се баве образовањем, било да је реч о људима који проучавају образовање или онима који креирају просветну политику и одређују наставне садржаје, као и за оне који раде у образовном систему.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine [SRRP]. 2021. *Službeni glasnik RS*, br. 103/2021.
- Zavod za intelektualnu svojinu Republike Srbije. 2024. „Obeležavanje 104. godišnjice Zavoda za intelektualnu svojinu.” Poslednji pristup 6. maja 2025. <https://www.zis.gov.rs/vesti/2024-obelezavanje-104-godisnjice-zavoda-za-intelektualnu-svojinu/>

* Овај приказ је примљен 10. маја 2025. године, а прихваћен на састанку редакције 20. јуна 2025. године.